

MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM

Minimální preventivní program naší základní školy je zpracován s ohledem na rozumové schopnosti žáků 1.stupně ZŠ.

Minimální preventivní program vychází z následujících dokumentů:

Metodické doporučení k prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, MŠMT č.j. 21291/2010-28.

Metodický pokyn Ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanován ve školách a školských zařízeních č.j. 22294/2013-1.

Cíle

- předcházet výskytu sociálně patologických jevů
- posílit u dětí sebedůvěru, sebevědomí a rozvíjet osobnost
- naučit děti nést odpovědnost za své chování
- naučit děti dovednostem odmítání, říci NE
- posilovat komunikační dovednosti
- předcházet problémům s návykovými látkami u dětí
- předat dětem dostatek přiměřených informací o účincích návykových látek na zdraví člověka
- systematicky vychovávat žáky ke zdravému životnímu stylu
- učit děti využívat volný čas

Minimální preventivní program je realizován v následujících oblastech:

- 1. Prevence sociálně patologických jevů**
- 2. Protidrogová prevence**
- 3. Výchova k zdravému životnímu stylu**
- 4. Školní program proti šikanování**

Činnosti jednotlivých oblastí se promítají téměř do všech vyučovacích předmětů, zejména pak do prvouky, přírodovědy, českého jazyka a tělesné výchovy.

1. Prevence sociálně patologických jevů

- lží, dětských krádeží,
- drogových závislostí, alkoholismu a kouření,
- kriminality a delikvence,
- virtuálních drog (počítače, televize a video),
- patologického hráčství (gambling),
- záškoláctví,
- šikanování, vandalismu aj. forem násilného chování,
- xenofobie, rasismu, intolerance a antisemitismu.

1.1 Prevence:

- spolupráce s rodinou
- pravidla školního řádu
- důvěrnost sdělení
- důsledný pedagogický dohled
- aktivní zapojení nepedagogických pracovníků

1.2 Zásady pro žáky

- Nikdo nemá právo ti ubližovat.
- Svěř se rodičům.
- Obrat' se na učitelky, pomohou ti.
- Můžeš zavolat na bezplatnou Linku bezpečí: 800 155 155

2. Protidrogová prevence

Cílem protidrogové prevence je, aby návykovou látku v budoucnu žáci nevyhledávali a nikdy ji neužili.

2.1 Při práci proto klademe důraz na následující činnosti:

- učit žáky řešit konfliktní situace
- vést žáky ke schopnosti odmítat situace, které by mohly mít negativní důsledky
- posilovat sebedůvěru dětí
- informovat je přiměřeně věku o následcích užívání drog
- podporovat mimoškolní činnost dětí
- ve spolupráci s rodiči učit děti vhodně využívat volný čas

2.2 Metody práce

- posilování schopnosti vypořádat se odmítnutím, zklamáním, selháním
- posilování dovednosti, jak čelit negativnímu vlivu vrstevníků
- podporování pozitivních aktivit u žáků

3. Výchova k zdravému životnímu stylu

Základní pravidla by žák měl mít osvojená již z rodiny.

Škola dále zařazuje tyto aktivity a metody práce:

- tělovýchovné chvílky
- pobyt na čerstvém vzduchu o přestávkách
- režim dne
- dodržování pravidel bezpečnosti a ochrany zdraví
- správné stravovací návyky
- postupné budování žebříčku hodnot

4. Školní program proti šikanování

4.1 Zmapování situace

Monitorování vztahů ve třídě.

4.2 Definování typu rizikového chování - co je šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a opakované užití fyzických a psychických útoků jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím moderních komunikačních prostředků, především prostřednictvím internetu a mobilu jako **kyberšikana**.

Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků (zde je potřeba citlivě zvážit, zda se jedná o šikana, či jde o projev nedostatečně rozvinutého sociálního citění žáků). Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.

Co šikanování není?

Za šikanování se nepovažuje škádlení a jednorázová agrese.

4.3 Rozpoznání přímých a nepřímých signálů

Podstatnou vlastností šikanování je skrytost a nepřístupnost. Je to dáno především tím, že často všichni přímí i nepřímí účastníci šikany, včetně obětí z různých důvodů a pohnutek brání jejímu odhalení. Tento mechanismus se označuje jako základní zakrývající systém. Je proto důležité umět rozpoznat přímé a nepřímé signály šikanování, které bývají obvykle nenápadné. **(Příloha 1 - Přímé a nepřímé varovné signály šikanování).**

4.4 Motivování pedagogů pro změnu

Klíčovým momentem je, aby pedagogové výskyt šikany nejen neodmítali, ale aby ho ani nevnímali jako své osobní selhání. Další fází motivace je důvěra ve Školní program proti

šikanování - má smysl ho realizovat, protože povede k prevenci, řešení a odstranění nebo alespoň omezení šikany.

4.5 Společné vzdělávání pedagogů

Učitelky jsou seznámeny s Metodickým pokynem Ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování ve školách a školských zařízeních č.j. 22294/2013-1.

4.6 Společný postup při řešení šikanování

V případě podezření na šikanu každý pracovník školy neprodleně oznámí tuto skutečnost ředitelce školy .

Ředitelka školy na podkladě kvalifikovaného odhadu stadia rozhodne, zda řešení zvládne škola sama, nebo si povolá odborníka specialistu. (**Příloha 2 - Tři kroky kvalifikované pomoci**).

Dalším bodem je hrubé odhadnutí, zda jde o počáteční nebo pokročilé stadium šikany (**Příloha 3 - Zkrácený popis stadií šikanování**).

Další informací jsou poznatky o formách šikany. Jde o to, určit, o jakou základní formu šikany jde. Rozlišuje se šest skupin elementárních podob podle typu agrese (sem patří i specifická forma psychické šikany - kyberšikana), věku a typu školy, genderu, způsobu řízení školy a specifických vzdělávacích potřeb aktérů šikanováním (**Příloha 4 - Základní formy šikany**).

Následuje:

1. Rozhovor s informátory a oběťmi
2. Nalezení vhodných svědků (ve spolupráci s informátory a oběťmi vytipujeme členy skupiny, kteří budou pravdivě vypovídat: žáci, kteří s obětí kamarádí, sympatizují, nebo ji alespoň neodmítají, žáci nezávislí na agresorech, kteří nepřijímají normy šikanování)
3. Individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků, hrubou chybou je konfrontace oběti s agresory, rozhovory organizujeme tak, aby o nich druhí nevěděli – bezpečnost svědků, hledáme odpovědi na otázky co, kdy, kde a jak se stalo)
4. Ochrana oběti

Do doby, než se vše vyřeší – zajistit zvýšený dozor, zorganizování bezpečných příchodů a odchodů dítěte do a ze školy, v závažném případě ponechat doma.

5. Předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovoru

- a) Rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření)
- b) Rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku)

6. Realizace vhodné metody

a) Metoda usmíření

Místo donucení k vnější poslušnosti se sleduje vnitřní proměna vztahů mezi obětí a agresory. Je akcentováno řešení problému, tedy rozmrznutí agresivního postoje, domluva, usmíření mezi aktéry šikanování. Nastupuje řízené, společné hledání nápravy místo trestu. Usmíření lze zpečetit dobrovolným odčiněním škod, které je přijatelné pro všechny.

b) Metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor)

4.7 Prevence ve třídách

Utuzování kolektivu pomocí různých projektů a aktivit, např. spaní ve škole, společná organizace akcí, výlety atd.

4.8. Spolupráce s rodiči
Třídní schůzky, rozhovory, společné akce s rodiči.

Projednáno v pedagogické radě dne 27.8.2020
Platnost od 1.9.2020

Zpracovala: Mgr. Marta Košťálová
ředitelka školy

Přílohy

Č. 1 Přímé a nepřímé varovné signály šikanování

Č. 2 Tři kroky kvalifikované pomoci

Č. 3 Stádia šikanování (Kolář, 2005, 2011)

Č. 4 Základní formy šikany

Příloha 1: Přímé a nepřímé varovné signály šikanování

Přímé varovné signály šikanování mohou být např.:

Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet.

Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávistným, nebo pohrdavým tónem.

Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil,

Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem.

Skutečnost, že se jim podřizuje.

Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich,

Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.

Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Nepřímé varovné signály šikanování mohou být např.:

Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.

Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.

Při přestávkách vyhledává blízkost učitelů.

Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.

Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.

Stává se uzavřeným.

Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.

Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.

Zašpiněný nebo poškozený oděv.

Stále postrádá nějaké své věci.

Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy,

Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.

Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.

Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

Rodiče žáků by si měli všimnout především těchto možných signálů šikanování:

Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.

Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.

Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.

Nechť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno i pozorovat strach.

Ztráta chuti k jídlu.

Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí dovoz či odvoz autem.

Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).

Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"

Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.

Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad.

Zmínky o možné sebevraždě.

Odmítá se svěřit s tím, co ho trápí

Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.

Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.

Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.

Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma.

Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.).

Dítě se vyhýbá docházce do školy.

Dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku.

Příloha 2: Tři kroky kvalifikované pomoci

1. První krok pomoci - Diferenciální diagnostika

Na úplném počátku, když se k nám dostanou signály o možném ubližování silnějšími slabším, musíme co nejrychleji vyhodnotit situaci a posoudit, zda se jedná o šikanu, či nikoliv. Při zhodnocování projevů násilí vždy posuzuje, zda jsou přítomny znaky šikanování: ***záměrnost, opakování, samoučelnost agrese a nepoměr sil.***

2. Druhý krok pomoci – Vnitřní diagnostika

Když víme, že se jedná o šikanu, potom se o ní musíme dozvědět co nejvíce, aby naše pomoc byla diferencovaná a cílená. Co v této diagnostice samotného šikanování sledujeme?

3. Třetí krok pomoci – určení typu scénáře pro základní směr léčby

- co zvládne škola sama a kdy potřebuje pomoc zvenku)

Příloha 3: Stádia šikanování (Kolář, 2011)

Školní šikanování je nemoc skupinové demokracie a má svůj zákonitý vnitřní vývoj.

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho,

spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začínou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich obětmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

Příloha 4: Základní formy šikany

**Šikana podle typu agrese –
prostředku týrání**

fyzická, psychická a smíšená šikana,
kyberšikana – jako specifická forma
psychické šikany

Šikana podle věku a typu školy

šikana mezi předškoláky, žáky prvního
stupně a druhého stupně, učni,
gymnazisty..., šikana mezi
vysokoškoláky

Šikana z genderového hlediska

chlapecká a dívčí šikana, homofobní
šikana, šikana chlapců vůči děvčatům,
šikana dívek vůči chlapcům

**Šikana odehrávající se ve školách s
různým způsobem řízení**

na jedné straně škola s demokratickým
vedením a na druhé straně škola,
případně výchovný ústav, kde je tvrdý
hierarchicko-autoritativní systém

**Šikana podle speciálních
vzdělávacích potřeb aktérů**

šikana neslyšících,